



UCIEKŁA MI PRZEPIÓRECZKA

na podstawie sztuki Stefana Żeromskiego

opracowanie dramatu wg koncepcji
Krystyny Duniec i Pawła Sablika

reż. Michał Kotański

Opracowanie: Aleksandra Korczak

CZĘŚĆ DLA UCZENNIC_NIÓW (zeszyt)

Zbiór dobrych praktyk dla widowni/ Jak dobrze być w teatrze?

- 1. Przygotuj się do odbioru spektaklu, na który się wybierasz.** Czy to zupełnie nowa sztuka? Czy bazuje na tekście dramatycznym, który powstał już dawno temu? A jeżeli tak, to jak Ci się wydaje – dlaczego powstała współczesna inscenizacja? Może zadecydowała o tym aktualna problematyka czy może ranga twórcy?
- 2. Bądź w teatrze odpowiednio wcześniej,** by bez stresu zdążyć zostawić rzeczy w szatni i spokojnie znaleźć swoje miejsce. Pamiętaj, że jeżeli przybędziesz po rozpoczęciu spektaklu, obsługa widowni może nie wpuścić Cię do sali, a jeżeli to zrobi, to nie szukasz swojego siedzenia, tylko zajmujesz najbliższe wolne miejsce. Jednak nie siadaj też za wcześnie, szczególnie jeśli masz wykupione miejsca na obrzeżach i będziesz musiał_a wielokrotnie wstawać, by przepuszczać osoby z miejscami w środku rzędu.
- 3. Dostosuj elektronalia do sytuacji:** nie tylko wyłącz lub wycisz telefon, ale też wyłącz budziki i zmniejsz jasność wyświetlania ekranu. Przypadkowo włączony podczas spektaklu telefon może przeszkadzać intensywnością świecenia. Upewnij się, że nie masz włączonych dźwięków w smartwatchu.
- 4. Zwracaj uwagę na nieliterackie środki wyrazu.** Gdy czytasz wiersz, interpretujesz środki stylistyczne: epitety, metafory, porównania... W teatrze zastanów się nad sensem wykorzystania świateł, warstwy brzmieniowej, scenografii i rekwizytów. Czy uwydatniają problematykę utworu? Budują nastrój? Jaki?
- 5. Czasem wartość spektaklu, tak jak dobrego filmu czy opowiadania, odsłania się podczas omówienia go.** Dlatego warto przedyskutować przedstawienie z osobami, z którymi się je widziało – to ważna część doświadczenia bycia w teatrze.

Bohaterki i bohaterowie dramatu *Uciekła mi przepióreczka* Stefana Żeromskiego:

SIENIAWIANKA, księżniczka
SMUGONIOWA, Dorota
SMUGOŃ, nauczyciel
PRZEŁĘCKI, fizyk
CIEKOCKI, filolog
KLENIEWICZ, antropolog
WILKOSZ, historyk
ZABRZEZIŃSKI, kurator sztuki
BĘCZKOWSKI, administrator

Plan wydarzeń scenicznej realizacji dramatu Żeromskiego:

AKT I

- I. [ekspozycja] Przywitanie księżniczki Sieniawianki przez nauczycieli z całą ich różnorodnością charakterów i profesji.
- II. [zawiązanie akcji] Pomysł przekształcenia należącego do księżniczki zamku w uniwersytet dla pedagogów.
- III. [perypetia] Wygłoszona przez samą Sieniawiankę propozycja przepisania zamku nie instytucji, lecz konkretnej osobie, która tej instytucji przewodniczy, czyli Przełęckiemu.
- IV. Krytyka decyzji Sieniawianki przez Bęczkowskiego, administratora, jako stanowczo zbyt kosztownej w realizacji.
- V. Ofiarność księżniczki, gotowej przeznaczyć ogromną część własnego majątku na remont zamku (ze szlachetnych pobudek, być może też z powodu afektu żywionego ku samemu Przełęckiemu).



AKT II

VI. Zapowiedź przyjazdu ministra, dodatkowo uważającego inicjatywę wyższej szkoły dla nauczycieli, być może mecenasa przyszłych działań Przełęckiego i jego towarzyszy.

VII. [perypetia] Wyrażenie przez Smugoniową wielkiego podziwu wobec Przełęckiego, a także rozmowa o miłości toczona między nimi na granicy wyznania uczucia (i jednocześnie przekroczenia normy obyczajowej – Smugoniowa jest mężatką).

VIII. Oskarżenie Przełęckiego przez Smugonia o nieczyste intencje, szukanie romansów pod pozorem działalności społecznej, a także uwodzenie Doroty Smugoniowej.

IX. Komedia odgrywana przed Smugoniową przez Przełęckiego, nagle sarkastycznego i prostackiego.

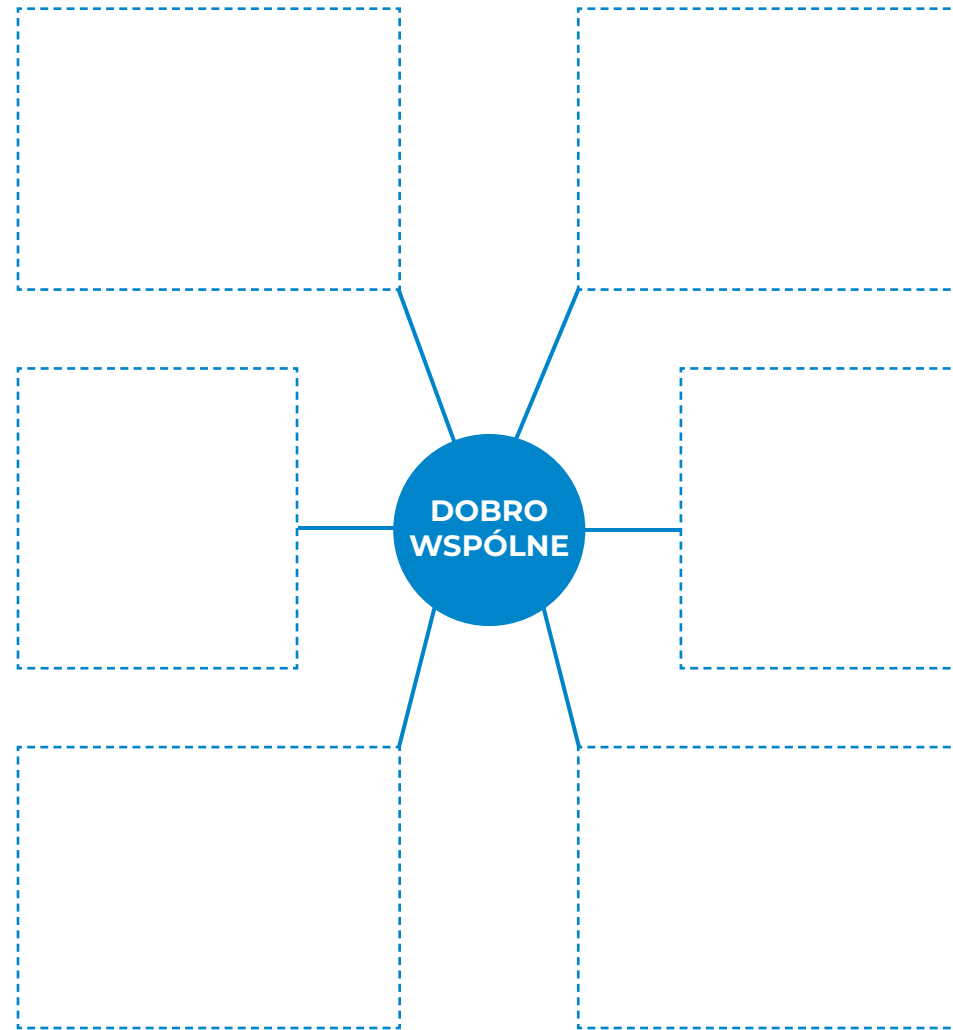
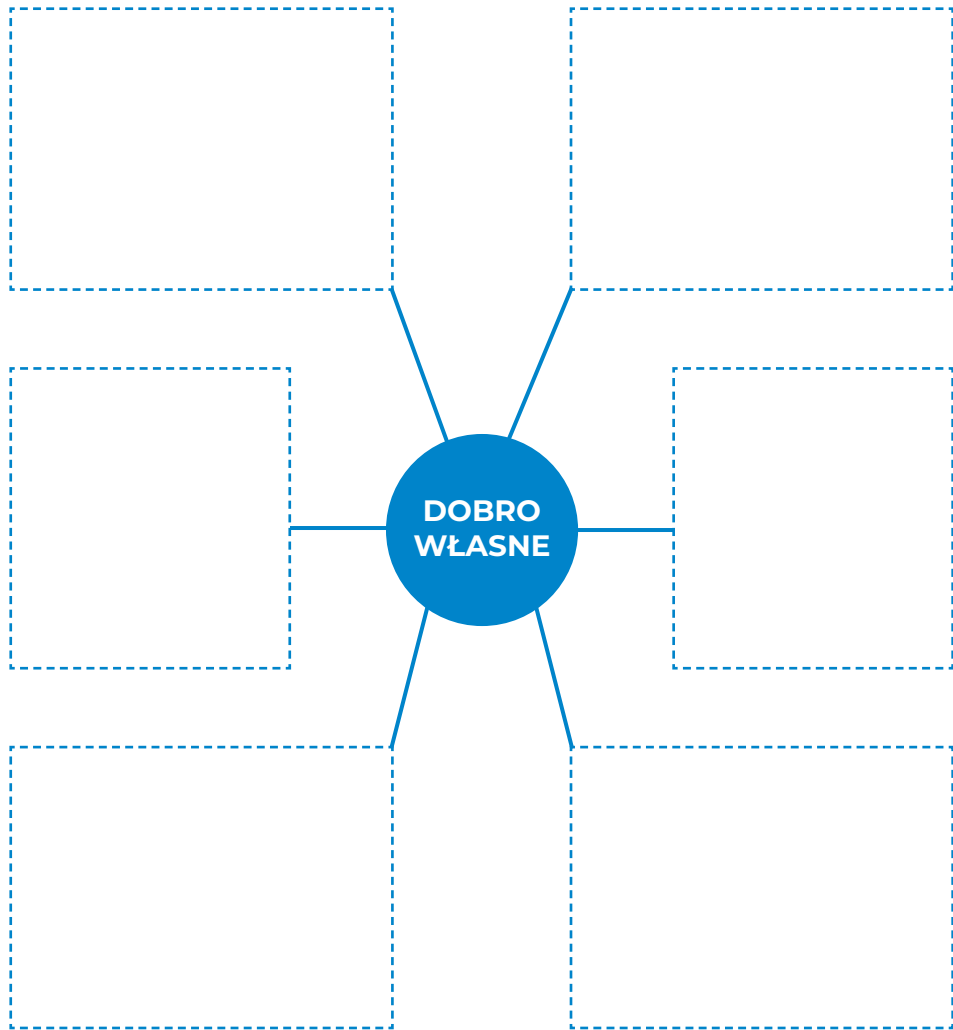
X. [punkt kulminacyjny] Pogardliwe odrzucenie darowizny Sieniawianki przez Przełęckiego, wyśmiewanie przez niego inicjatywy społecznej, na której czele stał.

XI. [rozwiązanie akcji] Przeznaczenie przez księżniczkę zamku na cele edukacyjne.

1. Co oznaczają różne kolory użyte do zapisu poszczególnych zdarzeń? Czy można zespolic te podpunkty jako wydarzenia następujące w ramach jednego wątku?

2. W nawiasach kwadratowych pojawiły się nazwy służące do określania poszczególnych składowych akcji w utworze dramatycznym. **Spróbujcie sformułować ich definicje w zeszycie.**





Konspekt wypracowania ósmoklasisty

WSTĘP	teza	
ROZWIŃCIE	argument 1	przykład 1 (lektura szkolna)
	argument 2	przykład 2 (inny utwór literacki)
ZAKOŃCZENIE	sparafrazowanie tezy	

WSTĘP	teza	
ROZWIŃCIE	argument 1	przykład 1 (lektura szkolna)
	argument 2	przykład 2 (inny utwór literacki)
ZAKOŃCZENIE	sparafrazowanie tezy	



Konspekt wypracowania maturalnego

WSTĘP	teza		
ROZWINIĘCIE	argument 1	przykład 1 (lektura szkolna)	kontekst dla przykładu 1
	argument 2	przykład 2 (inny utwór literacki)	kontekst dla przykładu 1
ZAKOŃCZENIE	sparafrazowanie tezy		

	teza		
	argument 1	przykład 1 (lektura szkolna)	kontekst dla przykładu 1
	argument 2	przykład 2 (inny utwór literacki)	kontekst dla przykładu 1
	sparafrazowanie tezy		



Język polski w użyciu: porównanie tekstów teatrologicznych

Wacław Borowy, O „Przepióreczce” Żeromskiego

A jednak nie bez racji nazwał Żeromski swoją sztukę komedią!

Pierwiastków komicznych wprawdzie niewiele tu widać. [...] Więcej komizmu znajdujemy w charakterystyce, mianowicie w charakterystyce profesorów i docentów, wykładających na zorganizowanym przez Przełęckiego kursie wakacyjnym. Jest to komizm bardzo delikatny. Wszystkich tych uczonych cechuje (najsympatyczniejsza!) zaciekłość „fachowa”, naiwność w rzeczach ekonomicznych i trochę drażliwość intelektualistów. Jednego nadto wyposażył Żeromski w zabawne chaotyczne gadulstwo, innego w uszczypliwość.

W ich rozmowach pełno dowcipu. Kapitalnie ironizują wzajemnie swoje „fachy” (najcharakterystyczniejszy spośród nich – językoznawca – broni się ironiczną wszechciernością: „Mów, jak ci serce dyktuje!”), okazują doskonały zmysł humorystyczny w ocenie swojej zbiorowej „roboty”, którą budują więcej zapalem niż konkretnymi środkami. [...]

Najwięcej tego humoru jest w największym z nich wszystkich zapaleńcu – Przełęckim. Zupełnie mylnie powiedział o nim jeden ze sprawozdawców, że jest to w profesorskiej gromadzie „jedyne człowiek bez ćwieka”. On ma właśnie „ćwieka” największego: dlatego tamtych zebrał koło siebie! Ale dlatego właśnie (ile że do tej samej „rodziny” należy) potrzebna mu jest silniejsza doza humoru. [...] Humor to wysoki: humor dojrzałości, humor wyrosły ze zgnębienia myślą i sumieniem bezwzględnych praw życia! Moc przeświadczenia o tych nieugiętych prawach pozwala opanować własne cierpienie – i, choć z sercem rozbitym, „wyciągnąć ku światu ramiona uprzejmie” – i, choć ze smutkiem, uśmiechnąć się.

Norwid mówił o łzach potęgi drugiej. Można by powiedzieć, że tu mamy humor potęgi drugiej. Jest to humor wyższego porządku rzeczy, humor-wzniosłość. Rozpływają się w nim ostre zgrzyty tragizmu, ścisza się bolesna szarpanina rozterki.

Izabela Kalemba-Kasprzak, Prometeusz z przepiórką. Dramaty Stefana Żeromskiego: Od Czarownica do Przełęckiego

Inwersja zastosowana w *Przepiórcie* stanowi o komedii. Charakterystyczne dla tyłu bohaterów pisarza wyrzeczenie się osobistego szczęścia dla sprawy zostaje tutaj odwrócone. Przełęcki wyrzeka się sprawy (a ściślej – swego udziału w sprawie) dla szczęścia jednostki i to nie swojego, a Smugonia. Dzieje się to na dodatek kosztem jego dobrego imienia, „złotej sławy”. Wychodzi na bubka, bo to jedyny sposób zniechęcenia Doroty. Jego szlachetność wymaga gry, maski, kostiumu. W tragedii maski i kostiumu dobiegał los. Teraz, jak się wydaje, bohater ma wybór mniej tragiczny, a właściwie komiczny – między błażnictwem domnianego kaprysu a powagą własnego image'u. Na skutek wyznania Doroty powstaje niebezpieczny rozdział między kreacją własnej osoby a dwuznaczną rolą społecznika-uwodziciela. Ten wizerunek, który wyłania się jakby niezależnie od intencji Przełęckiego, jest właściwą komedią. To, co docent postanowi zagrać, jest tylko sposobem wydostania się z tych niepomysłnych okoliczności; jest brawurową odpowiedzią skonstruowaną w tym samym języku – człowiek czynu, jakim niewątpliwie jest Przełęcki, musi przyjąć, że najlepszą obroną w tym przypadku jest atak. No, powiedzmy, że na skutek tego wyboru czeka go coś w rodzaju śmierci cywilnej – skompromituje się w oczach kolegów i środowiska. Ale uratuje życie dwojga, a właściwie trojga zwyczajnych ludzi. [...]

Poprzednio sprawa wymagała od bohaterów rezygnacji z osobistych spełnień. Szczęście i nieszczęście mogło być tylko w bezwzględnym oddaniu sprawie. „Sprawa” po wyzwoleniu wraca do normalnych, bardziej ludzkich rozmiarów, więc ważniejszy staje się człowiek i jego życie. Ostatni heroiczny gest Przełęckiego jest gestem afirmacji zwykłego życia Smugoniów i zwykłego trybu normalnej pracy (np. oświatowej). Patetyczny heroizm może się już zrealizować wyłącznie jako gra. Więc Przełęcki zostaje aktorem i reżyserem własnego scenariusza. Reżyseruje świadomie i z dużą znajomością ludzkich charakterów – tylko „na złość” profesorowie zechcą kontynuować dzieło kursów wakacyjnych. Problem polega więc wyłącznie na tym, aby wycofać się tak, żeby ich rozżościć i podrażnić ich ambicje. Czysty teatr: komedia. Komizm poważnych działań, które są teatrem ludzkich słabości. [...] Komedia ludzka. Zło prowadzić może do dobra.



ZADANIA:

1. Na podstawie tekstu Wacława Borowego wyjaśnij, z czego wynika komizm towarzyszący postaciom.

Profesorowie i docenci:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Przełęczki:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Na podstawie tekstu Izabeli Kalemby-Kasprzak określ, jakiego rodzaju poświęcenia dokonuje główny bohater dramatu Żeromskiego.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Oceń prawdziwość podanych stwierdzeń odnoszących się do tekstów Wacława Borowego i Izabeli Kalemby-Kasprzak.

1.	W obu tekstach zastosowano słownictwo potoczne.	P	F
2.	Przywołany fragment artykułu Wacława Borowego skupia się na analizie komizmu językowego.	P	F
3.	W drugim akapicie tekstu pierwszego można znaleźć imiesłów przysłówkowy współczesny.	P	F
4.	Pierwsze zdanie tekstu drugiego pełni funkcję tezy, którą autorka próbuje potwierdzić.	P	F



4. Czy w tekście Izabeli Kalemby-Kasprzak można znaleźć potwierdzenie przekonania Wacława Borowego, że w *Przepióreczce* napotkać można „humor wyższego porządku rzeczy, humor-wzniosłość”? Uzasadnij odpowiedź.

5. Zapoznaj się ze znaczeniami wyrazu „komedia” podanymi w Słowniku Języka Polskiego PWN.

KOMEDIA

1. «utwór sceniczny lub filmowy przedstawiający w sposób zabawny lub satyryczny postacie, obyczaje, wydarzenia itp.»
2. «o sytuacji ocenianej przez kogoś jako śmieszna lub niepoważna»
3. «o obłudnym zachowaniu kogoś, kto odgrywa jakąś rolę, aby odnieść korzyści»

Spośród podanych definicji wybierz tę, którą posłużyła się Izabela Kalemby-Kasprzak w zdaniu: „Ten wizerunek, który wyłania się jakby niezależnie od intencji Przełęckiego, jest właściwą komedią”. Uzasadnij swój wybór.



6. Na podstawie obu tekstów napisz notatkę syntetyzującą na temat:

„Uciekła mi przepióreczka” Żeromskiego jako komedia.

Twoja wypowiedź powinna liczyć 60–90 wyrazów.

Zadbaj o poprawność językową, ortograficzną i interpunkcyjną.

